

Vikingstads handelsträdgård

Ägarna Gustaf och Frida Svensson köpte trädgården av kantor Johan R. Rydberg och hans hustru Emilie. Den fick sedan namnet Vikingstads Handelsträdgård. Gustaf hade en femtonårig praktisk och teoretisk utbildning till handelsträdgårdsmästare i Stockholmstrakten bakom sig. Han tog sin trädgårdsmästarexamen vid Haga trädgårdsskola. Därefter arbetade han som trädgårdsmästare vid Djurgårdsbrunns värdshus. Frida hade arbetat som kokerska i Stockholm. 1961 övertogs företaget av sonen Nils och hans hustru Ingrid. Samtidigt ombildades det till aktieföretag. Nils gick den långa vägen i pappans företag. Ingrid hade studentexamen och hade arbetat på laboratorium Deras yngste son Nils Jacob Svensson arbetade också i föräldrarnas företag. Han köpte trädgården 1986 efter att ha arrenderat den i fyra år. Han hade gått tvåårig ekonomisk linje samt en terminslång trädgårdsutbildning på Säbyholm.

På Täppans trappa. Frida och Gustav, barnen Karin och Nils.

Från vänster Särevall, Nils Svensson med Lars Lilja framför sig.

Ett blomstrande företag

När Gustaf och Frida köpte trädgården hade stora förändringar ägt rum i det svenska samhället. Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet flyttade människor till städerna efter att ha levt mer eller mindre självförsörjande på landet. Behovet av att köpa trädgårdsprodukter ökade eftersom de flesta av städernas innevånare inte odlade själva. En mängd handelsträdgårdar anlades i utkanten av de stora och medelstora städerna i södra och mellersta Sverige. I slutet av 30-talet fanns 3000 trädgårdar i Sverige. I Vikingstad fanns flera handelsträdgårdar: Berget, Slycke, Nybble Nysäter, Trädgårdstorp och Bankebergs handelsträdgård. Den sistnämnda var granne till Vikingstads handelsträdgård och övertogs så småningom av John Pettersson.

Det fanns goda förutsättningar i Vikingstad; bra jord, södersol med skyddande skogsområde på nordsidan, järnväg och rikshuvudväg. Trädgården var inte så stor när Gustaf och Frida köpte den; några växthus, några bänkkast och en villa. De betalade 3000 kr av egna hopsparade pengar och lånade resten. Efter köpet fanns enligt Frida 25 öre för familjen att leva på.

Under 30-talet utvecklades trädgården. 1939 var den ett välkänt företag som omfattade 2 ha och sysselsatte nio arbetare och en förman. På den lilla ytan, som nog ändå var ganska stor för en trädgård på den tiden fanns tolv växthus, 150 bänkfönster på totalt 800 kvm samt frilandsodling på 1 ha.

På våren 1950 hade anläggningen genom köp av jord vuxit till 12,5 ha, varav 8,5 ha var utarrenderade. Antalet växthus hade utökats till tretton. Arbetsstyrkan, däribland förmannen Einar Lilja, försäljaren Martin Hägg samt odlarna Gunnar Karlsson, Gunnar Pettersson och Sven Andersson uppgick till fjorton man.

Andra tider

Nils och Ingrid tog över rörelsen 1961, men då hade förhållandena ändrats till det sämre för trädgårdsnäringen. Växthusen som tidigare ansetts moderna betraktades som tungarbetade, för små och för många.

Trädgårdsnäringen är en konjunkturkänslig bransch, som har varit utsatt för import från utlandet under hela 1900-talet, förutom under de båda världskrigen då importen ströps och tiderna var goda. Trycket från importen av trädgårdsprodukter blev mer kännbart från några år in på 50-talet och framåt. Till detta kom oljekrisen 1973 med kraftigt höjda oljepriser som slog hårt mot trädgårdsodlarna som gjort sig beroende av billig olja. Många trädgårdsägare sålde eller avvecklade verksamheten på annat sätt, andra byggde ut och rationaliserade. Under 70-talet minskade antalet trädgårdar i Sverige med 60% medan växthusytan per företag fördubblades.

Nils Jacob bemötte tidens utmaningar genom att utnyttja möjligheten till statliga garantilån och bygga ett nytt helautomatiskt växthus med en teknik som då var den modernaste i landet. En dator styrde skuggning, luftning och vattning. Det nya växthuset var på 900 kvm. Nästan alla de gamla växthusen revs sedan och ersattes med större modernare. Det totala ytan under glas växte från 2500 kvm till 5000 kvm. Tack vare automatiseringen kunde han klara verksamheten med ett fåtal anställda.

Från brett till smalt sortiment

Odlingen som bedrevs under första hälften av 1900-talet skiljde sig mycket mot dagens och den som bedrevs under 1900-talets senare del med avseende på hur många och vilka kulturer som odlades. Även försäljningen såg olika ut. Gustaf och hans anställda odlade ett brett sortiment av blommor och grönsaker. De slutade dock med grönsaker i stort sett redan i början av 50-talet, eftersom det lönade sig dåligt med hänsyn till kostnaden för nedlagt

arbetet. Men ända in på 60-talet hade Nils och Ingrid förutom blommor också ett växthus med tomater och blomkål och jordgubbar på friland. Enligt verket Svenska trädgårdar som utkom 1939 odlades bland annat tomater, blomkål, lövkojor, hortensior, snittgrönt, rosor, krysanthemum, cyklamen, begonior, poinsettia (julstjärnor), blomsterlök, azaleor och syrener

under glas samt på friland 5000 kvm blommor och 5000 kvm köksväxter. Produkterna blev prisbelönade med hederspris och 1:a pris vid utställningar.

I och med att Nils och Ingrid gick med i Östgöta Trädgårdshall på 60-talet kunde de koncentrera sig på färre kulturer men i större mängd. Sorter som krysantemum, cyklamen, azalea, julstjärnor, begonior, blomsterlök och på våren lövkojor var stora. Även utplanteringsväxter odlades i stor mängd. Snittblommor slutade de med så småningom eftersom dessa var speciellt utsatta för konkurrensen genom importen. Då lades det speciella huset med bara rosor, roshuset

kallat, ned. Bänkgårds- och frilandsodling upphörde också.

Nils Jacob har fortsatt på föräldrarnas linje även om han gick ur Östgöta Trädgårdshall i början av 2000-talet. Han har också koncentrerat odlingen till ett fåtal kulturer. Azaleor och begonior är de sorter han odlat mest. Nils Jacob såg en möjlighet till förnyelse när han fick 3 Gunnar Karlsson. kontrakt med Swedponic för licensodling av ekologiska färska kryddor. Han lät rengöra ett växthus som avskildes för kravodling av rosmarin. Bevattningen skedde genom ett enskilt system. Den lyckade förnyelsen fick dessvärre ett tvärt stopp efter kort tid då Swedponic på grund av att de förlorade en stor kund sade upp kontrakten med alla sin licensodlare.

Försäljningen av produkter

Blommor och grönsaker har sålts i minut och parti. Förutom genom försäljning i handelsträdgården till privatpersoner, hemförsäljning kallad, har den mesta av det man odlat sålts till återförsäljare som blomsteraffärer och partihandlare i Linköping eller senare till Östgöta Trädgårdshall. Det är lite osäkert hur Gustaf sålde produkterna under den första tiden, men troligtvis sålde man till blomsteraffärer som funnits sedan 1890-talet i Sverige och stod på torget i Linköping. Företaget hade en torgplats på Trädgårdstorget. I ett separat dokument står att familjen ägde en "lastautomobil av märket Ford", vilken borde ha använts till att köra in blommor och grönsaker med mera till Linköping. På 40-talet anställdes Martin Hägg som försäljare. Han hade sedan hand om kontakten med partikunder och leveranser.

På förmiddagarna levererade han blommor och på eftermiddagarna tog han upp beställningar genom att ringa kunderna. En del har även sålts till Stockholm och andra orter i Sverige. Produkterna packades och skickades på järnväg direkt från banvallen i Vikingstad eller kördes med lastbil. På 50- och 60-talet såldes kamelior och syrener till bland andra Melanders blomsterhandel i Stockholm.

Hemförsäljningen inklusive binderier till begravningar har funnits i någon av packhallarna i alla år fram till de senaste årtiondena. Det är kanske den som vikingstadbor förknippar mest med trädgården. Verksamheten var ibland hektisk. Speciellt till jularna, andra högtider och examensdagar var kundtillströmningen stor. Det var azaleor, begonior, julstjärnor och amaryllis och andra lökar till jul och blomsterbuketter med lövkojor, iris, luktärtorna och rosor till examensdagarna. Skulle du handla julblommor måste du ha god tid på dig. Kunderna

kunde få stå ganska länge och vänta på sin tur på det hårda betonggolvet i den varma, lite fuktiga och halvskumma gamla packhallen. Flera företag i Linköping lät skicka julblommor till kunder och anställda. Innan jul jobbade Gustaf, Ingrid och Nils, deras barn och flera anställda till långt in på nätterna med att plantera julgrupper som sedan kördes ut nästa dag.

När Ingrid började arbeta heltid i företaget inredde och öppnade hon blomsteraffär i den södra änden av den nya packhallen. Hon drev den sedan med hjälp av flera medhjälpare till sin pension 1987, då Nils Jacobs sambo Lena Nyberg tog över.

Uppvärmning, en kritisk faktor

Att odla tropiska växter under glas i ett land som Sverige med kalla vintrar kräver att växthusen värms upp med kontinuerlig värmeförsel som inte får falla. Då kan hela odlingen frysa med stora ekonomiska konsekvenser. I början av 1900-talet eldades pannorna under packhallen med kol, med undantag för krigsåren då de eldades med ved. Sedan övergick man till tjockolja och tunnolja i olika perioder. Gustaf berättade i intervjun 1950 att det då gick åt 1000 l olja per dygn för att värma upp växthus och bostäder. Trädgårdsmästarna har fått lägga ner mycket obekväm arbetstid och pengar på att hålla pannorna igång. Därtill mycket oro och bundenhet vid sin arbetsplats. Nils hade låtit installera ett larm i sin bostad. Det kunde börja ringa mitt i natten om pannan slutade gå. Då fick han ge sig iväg till pannrummet och försöka laga felet. I samband med installationen av fjärrvärmesystem i Vikingstad år 2000 beslutade Nils Jacob att också ansluta trädgården till detta. Det innebar en mer miljövänlig och säkrare värme.

Det finns mycket att berätta om handelsträdgården i Vikingstad. För den som vill är det naturligtvis helt öppet att ta vid och fortsätta berätta.

Norrköping i april 2016 Marianne Lindberg, barnbarn, barn och syster till ägarna. Bilderna från privat album